

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25 Rīga LV 1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2013. gada 9. maijā Nr. 1-8/8

**Latvijas Republikas Saeimas
Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijai**
Jēkaba ielā 11
Rīgā, LV - 1811

**Latvijas Republikas Saeimas
Zaļo un zemnieku savienības frakcijai**
Jēkaba ielā 11
Rīgā, LV - 1811

*Par likumprojektu „Grozījumi Republikas
pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumā”*

2013.gada 2. un 3.maijā Tiesībsarga birojā tika saņemti divi līdzīga satura lūgumi no Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas un Saeimas Zaļo un zemnieku savienības frakcijas (reģistrēti attiecīgi ar Nr.241 un Nr.247), kuros tika lūgts sniegt atzinumu par likumprojekta „Grozījumi Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumā” 4.¹ panta redakcijas atbilstību Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk tekstā – „Satversme”) garantētajām cilvēktiesībām.

Augstākminētā likumprojekta 4.¹ pants nosaka:

„Ja pret deputātu uzsākta kriminālvajāšana par smagu vai sevišķi smagu noziegumu, attiecīgais deputāts ar dienu, kad pašvaldībā saņemta procesa virzītāja informācija attiecīgās pašvaldības domei par kriminālvajāšanas uzsākšanu, zaudē tiesības piedalīties pašvaldības un tās komisiju un komiteju, kā arī citu to institūciju sēdēs, kurās pašvaldība viņu ir ievēlējusi vai apstiprinājusi, līdz kriminālvajāšanas izbeigšanai vai līdz brīdim, kad stājas spēkā notiesājošs tiesas spriedums. Pilnvaru ierobežošanas laikā, skaitot no dienas, kad pašvaldībā saņemta procesa virzītāja informācija, deputāts, kurš ieņem algotu amatu domē, saņem 50 procentus no amata mēnešalgas, bet deputāts, kura mēnešalgu nosaka proporcionāli nostrādātajam laikam, — 50 procentus no vidējās pēdējo triju mēnešu mēnešalgas, izņemot gadījumus, kad deputāts atrodas apcietinājumā.

Ja kriminālvajāšana izbeigta vai deputāts tiek attaisnots, viņš saņem visu par pilnvaru ierobežošanas laiku viņam neizmaksāto mēnešalgu. Proporcionāli nostrādātajam laikam mēnešalgu saņemošā deputāta mēnešalgu aprēķina kā vidējo no pēdējo triju mēnešu mēnešalgas pirms dienas, kad pašvaldībā saņemta procesa virzītāja informācija.”

Satversmes 101.pants nosaka, ka „*ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā kārtībā un veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.*” Tādējādi Satversmes 101.pantā nostiprinātās tiesības ir „ļoti svarīgas tiesības, kas kalpo kā garants demokrātiskas iekārtas pastāvēšanai un ir vērstas uz demokrātiskas valsts iekārtas leģitimitātes nodrošināšanu.”¹ Tiesības piedalīties valsts dienestā nostiprinātas arī vairākumā starptautisko cilvēktiesību dokumentu, piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk - ANO) Vispārējās cilvēka tiesību deklarācijas 21.pantā, kā arī ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 25.pantā.

Satversme aizsargā ikvienas personas tiesības piedalīties pašvaldību darbībā. Satversmes tiesa ir analizējusi gadījumus, kad indivīda darbs būtu kvalificējams kā valsts dienests, un uzsvērusi šajā sakarā, ka būtu vērtējamās funkcijas, ko pilda persona, un ierobežojumi, kas noteikti sakarā ar amata pildīšanu. Tiesa norādīja, ka valsts dienests ir publiski tiesisks stāvoklis, kurā atrodas persona, kam uzticēta valsts uzdevumu pildīšana un kuras darba mērķis ir cieši saistīts ar valsts uzdevumu pildīšanu.² Ņemot vērā pašvaldību kompetenci,³ pašvaldības deputātu darbs ir saistīts ar valsts deleģēto uzdevumu izpildi, tādēļ to var pielīdzināt valsts dienestam.

Satversmes 101.panta pirmā daļa negarantē personas tiesības uz konkrētu amatu valsts dienestā⁴ un šādas tiesības nav uzskatāmas par absolūtām, jo Satversmes 101.pants paredz šo tiesību izmantošanas nosacījumu – „likumā paredzētā veidā”.⁵ Tādējādi minētā norma paredz tiesības personai, bet norāda uz to, ka likumdevējs šīs tiesības var ierobežot. Tiesību piemērotājam katrā konkrētā gadījumā vārdi „ikvienam Latvijas pilsonim” jātulko kopsakarā ar likumos noteiktajiem ierobežojumiem⁶ un šo tiesību izmantošanas veids nosakāms ar likumu.⁷

Tāpat Satversmes tiesa ir noteikusi, ka 101.panta pirmā daļa vispārīgi paredz personas tiesības turpināt valsts dienestu, ja vien nepastāv saprātīgs un objektīvs pamats atbrīvošanai no valsts dienesta.⁸

Arī Eiropas Padomes izdotā Eiropas vietējo pašvaldību harta⁹ (turpmāk – Eiropas vietējo pašvaldību harta) pieļauj ierobežojumu noteikšanu vietējās vēlētajās amatpersonas statusam. Eiropas vietējo pašvaldību hartas 7.panta trešā daļa nosaka, ka „jebkuras funkcijas un darbības, kas nav savienojamas ar vietējās vēlētajās amatpersonas statusu, tiek noteiktas likumā vai tiesību pamatprincipos.” Tādējādi tautas vēlēta pašvaldības domes deputāta amata pienākumu izpildei var tikt noteikti ierobežojumi un likumdevējs ir tas, kas nosaka šo tiesību īstenošanas un ierobežošanas līdzsvaru.¹⁰

¹ Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta spriedums lietā Nr.2000-03-01, secinājumu daļas 1.punkts.

² Satversmes tiesas 2007.gada 18.oktobra spriedums lietā Nr.2007-03-01, secinājumu daļas 10.punkts.

³ Skat. 19.05.1994. likuma „Par pašvaldībām” 6. un 9.pantu.

⁴ Satversmes tiesas 2007.gada 18.oktobra spriedums lietā Nr.2007-03-01, secinājumu daļas 14.punkts.

⁵ Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta spriedums lietā Nr.2000-03-01, secinājumu daļas 1.punkts.

⁶ Satversmes tiesas 2006.gada 11.aprīļa spriedums lietā Nr.2005-24-01, secinājumu daļas 8.punkts.

⁷ Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta spriedums lietā Nr.2000-03-01, secinājumu daļas 1.punkts.

⁸ Satversmes tiesas 2007.gada 18.oktobra spriedums lietā Nr.2007-03-01, secinājumu daļas 14.punkts.

⁹ Eiropas vietējo pašvaldību harta, Latvijas Vēstnesis, 37(522). 28.02.1996.

¹⁰ Satversmes tiesas 2007.gada 18.oktobra spriedums lietā Nr.2007-03-01, secinājumu daļas 14.punkts.

Šis secinājums ir attiecināms ne tikai uz tiesībām tikt ieceltam vai ievēlētam valsts amatam, bet arī tiesībām turpināt amata pienākumu pildīšanu.

Tādējādi secinu, ka pašvaldības deputātu pilnvaru ierobežojums ir pieļaujams.

Būtiski atzīmēt, ka Satversmes tiesa, attiecībā uz likumdevēja noteiktajiem ierobežojumiem 101.pantā noteiktajām tiesībām ir secinājusi, ka „*nav pieļaujama patvaļīgu ierobežojumu noteikšana pamattiesību īstenošanai un pamattiesības var ierobežot tikai Satversmē noteiktajos gadījumos, ja to prasa svarīgu sabiedrības interešu aizsardzība un ja tiek ievērots samērīguma princips.*”¹¹ Lai noteiktu ierobežojumus Satversmes 101.panta pirmajā daļā nostiprinātajām tiesībām, likumdevējam ir jāraugās, lai ierobežojumi būtu ne tikai noteikti likumā, bet arī būtu atbilstīgi ar leģitīmu mērķi un būtu nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā.¹²

1994.gada 17.marta likums "Par pilsētas domes, rajona padomes un pagasta padomes deputāta statusu"¹³ (turpmāk tekstā – Likums) līdz šim neparedzēja iespēju ierobežot vai apturēt pašvaldības deputāta pilnvaras. Tādējādi gadījumā, ja domes deputāta rīcība neatbilstu labas pārvaldības principiem, kas cita starpā ietver sevī tādas deputāta darbības vadlīnijas kā caurspīdīgumu, atbildīgumu, līdzdalību, atbildību un ieinteresētību sabiedrības vajadzībās,¹⁴ un attiecīgais deputāts būtu radījis vēlētajos šaubas par savu atbilstību deputāta statusam, likums neparedzēja mehānismu, kādā šāds deputāts būtu ierobežojams pienākumu pildīšanā līdz visu apstākļu noskaidrošanai.

Analizējot aplūkojamās normas, konkrētāk, piedāvātā likumprojekta „Grozījumi Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumā” 4.¹ panta, substantīvo pusi, vēlos norādīt, ka pašvaldības, kā noteiktas teritorijas iedzīvotāju ievēlētas lēmējvaras un izpildvaras institūcijas, kas pilda daļu valsts funkciju un risina vietējās sabiedrības vajadzības konkrētā teritorijā, deputāti savā būtībā būtu pielīdzināmi parlamenta deputātiem.

Deputātam ir uzticēts augsts amats un sabiedriski svarīgi pienākumi, tādēļ no viņa var prasīt, lai viņš būtu nevainojams pilsonis un sabiedrības priekšā nestu atbildību par savu darbību, tai skaitā par darbību, kas nav tieši saistīta ar viņa pienākumu izpildīšanu.¹⁵ Valsts interesēs būtu panākt, ka no prokuratūras pret deputātu celtās apsūdzības noziedzīga nodarījuma izdarīšanā tiktu ātrāk izskatītas tiesā, un tiktu kļiedētas šaubas, ka parlamenta vai domes darbībā piedalās persona, kas no deleģētās varas nesēja pozīcijas ir zaudējusi sabiedrības uzticību. Tādējādi likumdevēja iniciatīvas ceļā piedāvātajam priekšlikumam, noteikt ierobežojumus pašvaldības līmeņa deputātiem turpināt pilnvaru realizēšanu, ir saskatāms leģitīms mērķis.

Vērtējot noteiktā ierobežojuma samērīgumu ir nepieciešams arī izvērtēt, vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, vai nav saudzējošāku līdzekļu tā sasniegšanai, kā arī vai likumdevēja rīcība ir atbilstoša jeb

¹¹ Satversmes tiesas 2006.gada 11.apriļa spriedums lietā Nr.2005-24-01, secinājumu daļas 8.punkts.

¹² Satversmes tiesas 2000.gada 30.augusta spriedums lietā Nr.2000-03-01, secinājumu daļas 5.punkts

¹³ 17.03.1994. likums "Par pilsētas domes, rajona padomes un pagasta padomes deputāta statusu", Latvijas Vēstnesis, 39 (170), 30.03.1994.

¹⁴ United Nations Commission on Human Rights Resolution No.2000/63 of 26 April 2000 „The role of good governance in promotion of Human Rights”, para.1.

¹⁵ Kārlis Dišlers „Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas”, Rīga, 2004, 89 lpp.

proporcionāla.¹⁶ Turklāt ierobežojumu ir svarīgi izvērtēt nevis kā ierobežojumu tiesībām uz nodarbošanos, bet gan kā ierobežojumu, kas noteikts publiski tiesiskajās attiecībās, lai nodrošinātu pienācīgu valsts dienestu, proti, pienācīgu kalpošanu valsts un sabiedrības interesēm.¹⁷

Izvērtējot šobrīd likumprojektā ietvertu ierobežojuma saturu un piemērošanas kārtību, aplūkojamo normu var vērtēt kā nesamērīgu, sekojošu iemeslu dēļ:

- a) likumprojektā paredzētais ierobežojums neparedz konkrētajam sabiedrības interešu apdraudējumam un deputāta nodarījumam atbilstošu individuālu izvērtējumu, bet gan attiecina pilnvaru apturēšanu vai ierobežošanu uz pilnīgi visiem smagiem vai sevišķi smagiem noziegumiem, neskatoties uz to, vai tie būtu paveikti aiz neuzmanības vai citos ārkārtas apstākļos. Ņemot vērā tiesību piedalīties pašvaldības darbā konstitucionālo nozīmi, šādu ierobežojumu ir nepieciešams definēt šauri un precīzi gan attiecībā uz noziedzīga nodarījuma objektu un objektīvo pusi, lai sabiedrības interešu aizskārums acīmredzami būtu saistāms ar turpmāko uzticības zaudēšanu elektorāta priekšā, gan attiecībā uz subjektīvo pusi - tikai par tīšiem noziegumiem. Jāatzīmē, ka Krimināllikumā ir vairāki panti, piemēram, XXIV nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā” - 319.panta pirmā daļa, 325.panta pirmā daļa, kas nebūs kvalificējami kā smagi vai sevišķi smagi noziegumi un nebūs pamata pašvaldības deputāta pilnvaru apturēšanai, bet būs pamats vēlētajū un sabiedrības uzticības zaudēšanai. Demokrātijas stiprināšanai valstī būtu svarīgi, ka ikviens indivīds bauda pilnīgu uzticību valsts varas nesējam, tādēļ nebūtu pieļaujama prakse, ka deputāts, kurš pastrādājis tīšu noziedzīgu nodarījumu, it īpaši, ja tas veikts pildot amatpersonas pienākumus, turpina realizēt pilnvaras vēlētajū vai ieceltā amatā;
- b) tāpat ierobežojums var būt uzlikts pašvaldības deputātam nesamērīgi ilgi, jo kriminālvajāšana par sarežģītākiem nodarījumiem var ilgt vairākus gadus, kas var pārsniegt pat deputāta mandāta termiņu;
- c) likumprojektā noteikto ierobežojumu piemērošana ir paredzēta automātiski. Norādot uz individuālā vērtējuma nepieciešamību un nesamērīgo ierobežojumu, kas noteikts publiski tiesiskajās attiecībās pašvaldības deputātiem, lai nodrošinātu pienācīgu valsts dienestu, likumsakarīgi būtu grozīt arī kārtību, kādā tiek pieņemts lēmums par deputāta pilnvaru ierobežošanu, nosakot institūciju, kas ir tiesīga veikt individuālu deputāta atbilstības ieņemamajam statusam atbilstības izvērtējumu. Iespējams, ka tā varētu būt pašvaldības dome vai administratīvā tiesa, bet šo izšķiršanos būtu jāvērtē likumdevējam.

Tāpat vēlos vērēt uzmanību, ka kopsakarā ar šiem grozījumiem būtu nepieciešams veikt grozījumus Kriminālprocesa likumā nosakot, ka procesa virzītājam ir pienākums paziņot domei, ka pret deputātu ir uzsākta kriminālvajāšana.

Ņemot vērā augstāk izklāstītos argumentus, uzskatu, ka likumprojekta „Grozījumi Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumā” piedāvātā 4.¹ panta redakcija nav vērtējama kā samērīgs Satversmes 101.pantā noteikto

¹⁶ Satversmes tiesas 2007.gada 18.oktobra spriedums lietā Nr.2007-03-01, secinājumu daļas 23.punkts.

¹⁷ Satversmes tiesas 2006.gada 11.aprīļa spriedums lietā Nr.2005-24-01, secinājumu daļas 8.punkts.

tiesību ierobežojums un likumprojekta piedāvātā redakcija nav atbilstoša indivīdam garantētajām cilvēktiesībām.

Ar cieņu,
Tiesībsarga vietniece

I.Piļāne

Tralmaka
Tivaņenkova 67201419